

STUDENTENPARTICIPATIE

Een beschrijvend onderzoek naar studentenparticipatie binnen Fontys

INLEIDING OP STUDENTENPARTICIPATIE

In de hedendaagse maatschappij is participatie een steeds belangrijker begrip aan het worden. Dit blijkt onder meer uit de verschuiving van verzorgingsstaat naar participatiestaat en de Jeugdwet 2015 waarin jeugdparticipatie als hoofdthema wordt gezien (Movisie, 2015; Verwey-Jonker Instituut, 2016). Bovendien maken maatschappelijke ontwikkelingen zoals individualisering en democratisering en de verschuiving van een focus van cijfers naar waarden in het onderwijs (Onderwijsraad, 2014) dat de behoefte groeit om studenten meer te betrekken bij onderwijs- en organisatieontwikkelingen en daarnaast meer ruimte te bieden aan initiatieven.

Ook in de organisatie van Fontys is studentenparticipatie een belangrijk thema. Het gestelde doel is de studentenparticipatie te vergroten, zowel in kwantiteit als in kwaliteit. Op deze wijze kunnen de bildung van de student, organisatieontwikkeling en beter onderwijs door co-creatie bewerkstelligd worden. Dit zijn belangrijke speerpunten die ook terugkomen in het instellingsplan Fontys Focus 2020. Het doel van dit rapport is studentenparticipatie binnen Fontys beter in kaart te brengen. Alvorens we de huidige stand van zaken bij Fontys bespreken, zal er eerst een korte uiteenzetting vanuit de literatuur beschreven worden.

Studentenparticipatie in het hoger onderwijs

Het belang van studentenparticipatie wordt zowel nationaal als internationaal onderstreept. Steeds meer onderwijsinstellingen zetten het hoog op de agenda en sinds het Praagcommuniqué (2001) in het Bolognaproces wijzen alle communiqués erop dat studenten volwaardige partners in het bestuur van de onderwijsinstellingen moeten zijn. Naast bestuurlijke partners zijn er diverse andere vormen van studentenparticipatie. Studentenparticipatie kan namelijk omschreven worden als actieve deelname aan activiteiten van de hoger onderwijsinstelling, die georganiseerd worden door de onderwijsinstelling of door de studenten zelf. In dit kader kan er binnen Fontys aan diverse vormen van studentenparticipatie worden gedacht, bijvoorbeeld: medezeggenschap, opleidingscommissie, studievereniging, voorlichtingsactiviteiten, klankbordgroepen of zelfhulpgroepen.

Het doel van studentenparticipatie is meerledig en levert zowel voor de studenten zelf als voor de onderwijsinstelling iets op. Zo hebben studenten profijt op het gebied van bijvoorbeeld persoonlijke ontwikkeling, (h)erkenning, vertrouwen, kennis en inzicht, het gevoel iets te kunnen bijdragen of betekenen en verder kijken dan de eigen opleiding. Een onderwijsinstelling kan studenten onder meer benutten als ervaringsdeskundige en als sparringpartner onder andere op het gebied van beleid, voorzieningen, ontwikkelingen, bewustwording en beeldvorming.

Er wordt steeds meer onderzoek gedaan naar studentenparticipatie, met name in de vorm van studentbetrokkenheid. Betrokkenheid is een zichzelf versterkende cyclus. Naarmate een student zich meer identificeert met onderwijsomgeving, zal hij ook actiever participeren. Wie actiever participeert bouwt ook meer binding met de omgeving op. En dat heeft vervolgens een gunstig effect op studiesucces (Elffers, 2011). Des te groter de betrokkenheid van studenten bij hun opleiding, des te meer kennis en vaardigheden studenten opdoen (Tinto, 1993). De positieve invloed van betrokkenheid op studieprestaties vindt tevens steun in de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci (2000). Het blijkt dat studenten intrinsiek gemotiveerder zijn als zij het gevoel hebben gewaardeerd te worden door een

docent, het gevoel hebben hun medestudenten te kunnen vertrouwen en de studieomgeving als sociaal en veilig ervaren. Het participatie identificatie model (Finn, 1989) gaat ervan uit dat een student die zich kan identificeren met de opleiding en met het beroep zich ook zal inzetten voor zijn beroepsopleiding. Identificatie met school leidt tot betrokkenheid bij school. Door deze betrokkenheid participeren studenten succesvol in het onderwijs (Dynarski et al., 2008).

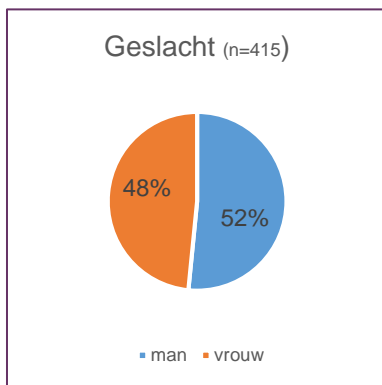
Om studentbetrokkenheid te vergroten is het van belang om de leeromgeving zo in te richten dat deze tegemoet komt aan de behoefte aan positieve relaties, bijvoorbeeld door bepaalde activiteiten te organiseren die groepsbinding tussen studenten onderling, maar ook tussen studenten en docenten stimuleren (Wubbels, 2006, Elffers, 2011 & Saxion, 2015). Positieve ervaringen in de interactie met docenten en medestudenten versterken de binding die de student ervaart. Een hogere mate van binding zorgt er vaak voor dat studenten zich inzetten voor extra curriculaire activiteiten, hetgeen de sociale integratie verhoogt. Volgens Tinto (1993) leidt dit vervolgens er toe dat een student zich meer committeert aan de doelen die hij zichzelf heeft opgelegd (bijvoorbeeld diploma behalen) of het bijstellen van het niveau van deze doelen (bijvoorbeeld cum laude slagen). Naast positieve relaties en sociale integratie is het ervaren van autonomie ook van belang bij het vergroten van studentbetrokkenheid en studentenparticipatie (Elffers, 2011). Studenten dienen binnen een gestructureerde omgeving te ervaren dat ze zelf keuzes kunnen maken en daarmee een bepaalde mate van autonomie hebben (Fredricks et al., 2004). Studenten die meer autonomie ervaren, voelen zich meer betrokken bij het onderwijs(proces), hetgeen er toe leidt dat zij ook eerder participeren dan studenten die weinig autonomie ervaren (Lam et al., 2007).

Om studentenparticipatie binnen Fontys te kunnen vergroten, is het belangrijk om te weten hoe het op dit moment gesteld is. Het doel van het huidige rapport is studentenparticipatie binnen Fontys nog beter in kaart te brengen. Met behulp van een korte vragenlijst wordt er een eerste inventarisatie van studentenparticipatie binnen Fontys gemaakt. De vragenlijst zal onder andere ingaan op de motivatie van het al dan niet participeren, hoe studenten uitkomen bij een vorm van participatie of op welke wijze studenten op de hoogte gehouden willen worden over de diverse mogelijkheden van participeren. Daarnaast zal de ervaren mate van sociale integratie, interactie tussen studenten en docenten en de mate van ervaren autonomie gemeten worden om deze in verband te kunnen brengen met studentenparticipatie. Tot slot worden studenten gevraagd in hoeverre ze op de hoogte zijn van de diverse mogelijkheden tot participeren en in hoeverre ze het gevoel hebben gestimuleerd of ondersteund te worden tot studentenparticipatie binnen het onderwijs. De resultaten van de vragenlijst zullen op de volgende pagina's besproken worden.

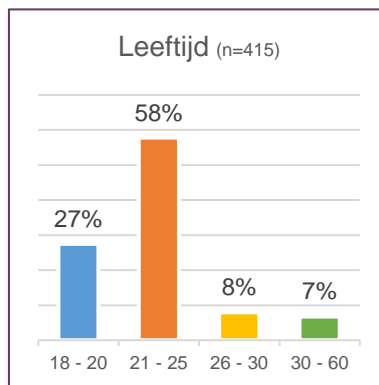
ONDERZOEKSRISULTATEN

Beschrijving onderzoekspopulatie

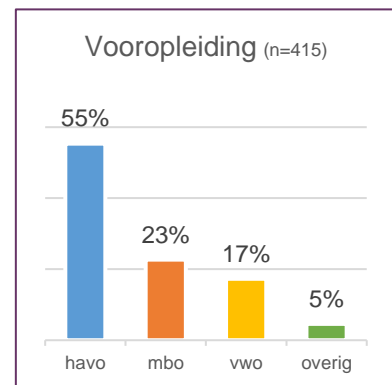
In mei 2017 is de vragenlijst onder de studenten van Fontys verspreid, in totaal hebben 415 studenten de vragenlijst ingevuld. In de figuren 1 tot en met 4 is de verdeling van de onderzoekspopulatie te zien. Hieruit blijkt onder meer dat de verdeling man-vrouw nagenoeg gelijk is (52 procent vrouw, 48 procent man). De minimumleeftijd van de respondenten is 18 en de maximumleeftijd 60. Ruim 60 procent van de respondenten bevindt zich in de leeftijdscategorie 21-25 jaar. Wat betreft de vooropleiding is de verdeling vergelijkbaar met de gehele hbo-populatie, iets meer dan de helft van de respondenten heeft een havo opleiding afgerond.

Figuur 1

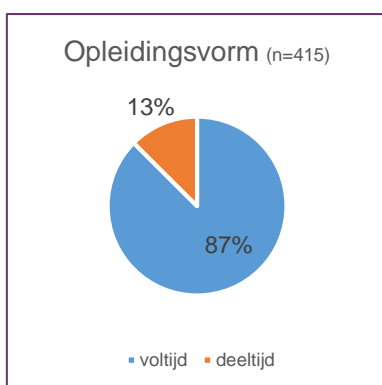

Figuur 2

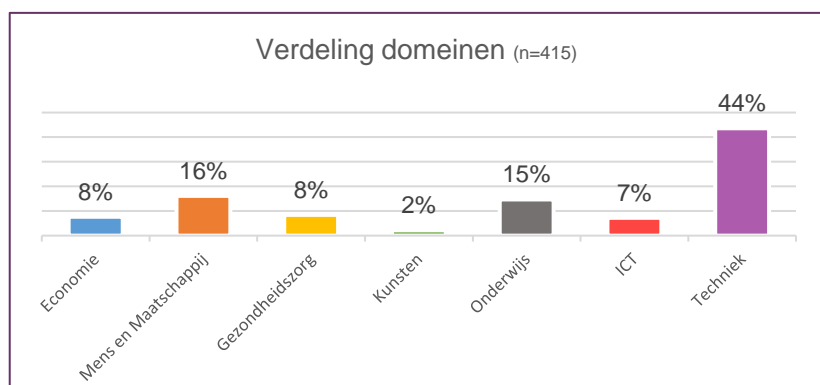

Figuur 3

Wanneer we kijken naar de verdeling binnen Fontys, dan zien we dat 87 procent van de respondenten een voltijd opleiding volgt, hetgeen betekent dat de overige 13 procent deeltijdstudenten betreft. De studenten zijn verdeeld over 26 verschillende instituten, die binnen 7 domeinen vallen (figuur 5). Het domein 'Techniek' is het meest vertegenwoordigd in de onderzoekspopulatie.

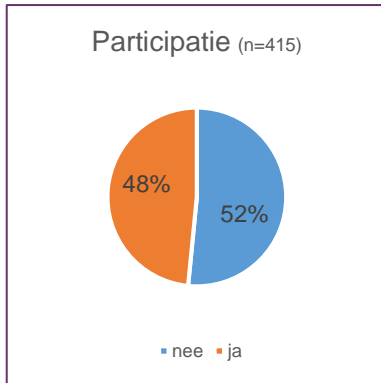
Figuur 4

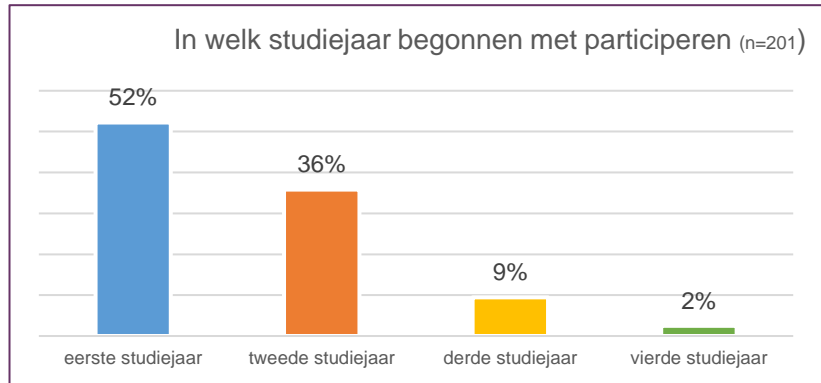
Figuur 5

Resultaten met betrekking tot studentenparticipatie

Aan de respondenten is gevraagd of zij naast hun studie nog in nevenactiviteiten participeren. Bij ruim 48 procent van de studenten is dit het geval. Ongeveer de helft van de studenten is het eerste studiejaar begonnen met participeren en ongeveer een derde van de studenten in het tweede studiejaar. Als we de vorm “studievereniging” uitsluiten, blijkt dat het grootste deel van de respondenten in het tweede studiejaar begonnen is met participeren.

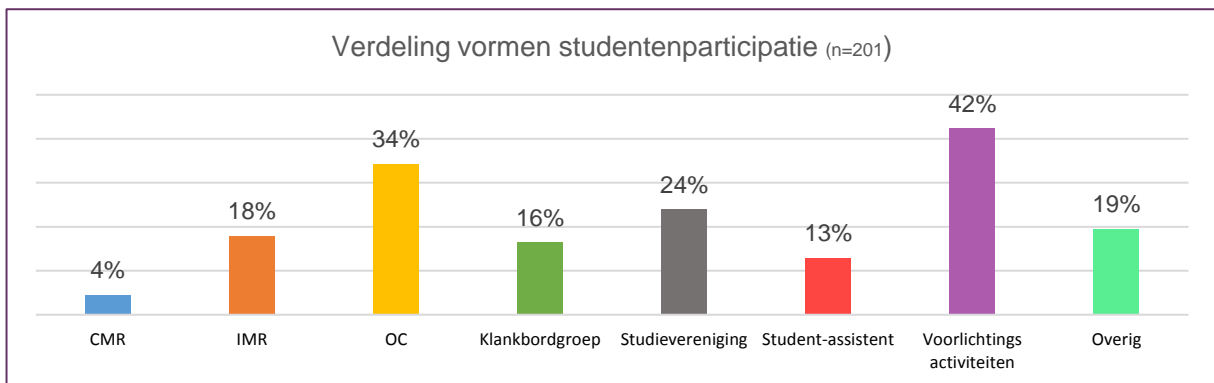

Figuur 6

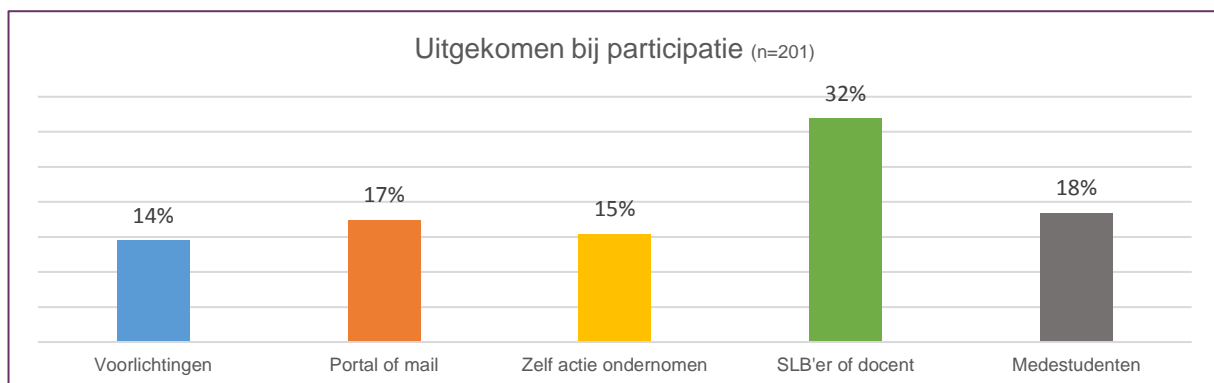

Figuur 7

In figuur 8 is de verdeling van participerende studenten over de verschillende vormen van studentenparticipatie te zien. Omdat studenten in meerdere activiteiten kunnen participeren, kunnen de percentages niet opgeteld worden tot 100 procent. Vervolgens is in figuur 9 te zien op welke manier de studenten tot de participatievorm gekomen zijn. Het valt op dat in één derde van de gevallen de student benaderd is door een docent of slb'er. De verdeling over de andere categorieën is ongeveer gelijk.

Figuur 8

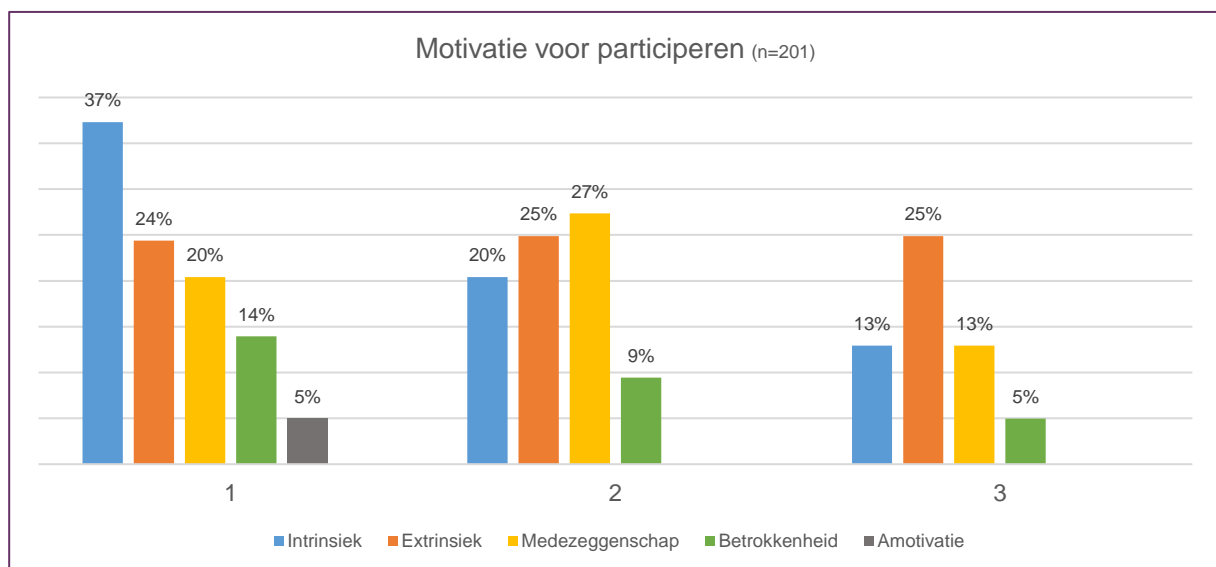

Figuur 9

Aan de participerende student is gevraagd wat de drie hoofdredenen zijn dat zij in één van de vormen van studentenparticipatie participeren (zie figuur 10). De verschillende antwoorden zijn teruggebracht naar een vijftal hoofdcategorieën:

1. Intrinsieke redenen (bijv. “ik vind het leuk om te doen” of “het leek me interessant”)
2. Extrinsieke redenen (bijv. “staat mooi op mijn cv” of “voor de financiële vergoeding”)
3. Medezeggenschap (bijv. “ik wil mijn medestudenten vertegenwoordigen” of “ik wil graag inspraak bij mijn opleiding hebben”)
4. Betrokkenheid (bijv. “ik wil graag meer weten over wat er bij mijn opleiding speelt” of “ik wil graag meer contacten binnen mijn opleiding”)
5. Amotivatie (bijv. “niemand anders wilde het doen, dus deed ik het maar” of “ik had vrije tijd over”)

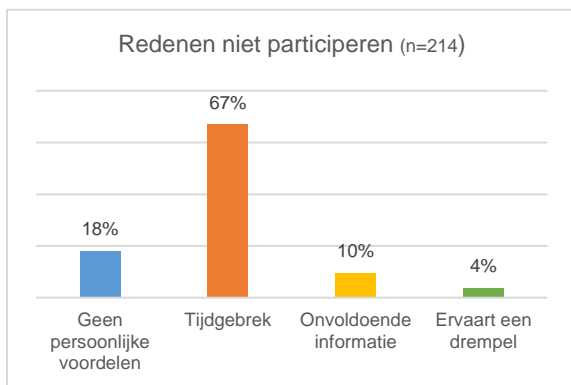
Alle studenten hebben minimaal één reden opgegeven als motivatie voor het participeren, zeventig procent van de studenten een tweede reden en ongeveer 60 procent heeft een drietal redenen opgegeven als motivatie. Bijna 40 procent geeft intrinsieke motivatie aan als eerste reden waarom ze participeren. Deze studenten geven daarnaast vaak motivatie met betrekking tot “inspraak” op of “betrokkenheid” als tweede of derde reden. Voor ongeveer een kwart van de participerende studenten blijkt extrinsieke motivatie de voornaamste reden te zijn waarom ze participeren. Bij 18 procent van de studenten die extrinsieke motivatie als voornaamste reden hebben opgegeven, is dit zelfs de enige reden om te participeren. De overige 82 procent geeft nog een andere vorm van motivatie als tweede of derde reden. Zodra er gekeken wordt naar de gehele groep participerende studenten, geeft ongeveer 10 procent alleen extrinsieke redenen als motivatie aan. Tot slot is er een kleine groep studenten, van 5 procent, die niet precies (meer) weet waarom ze participeren.

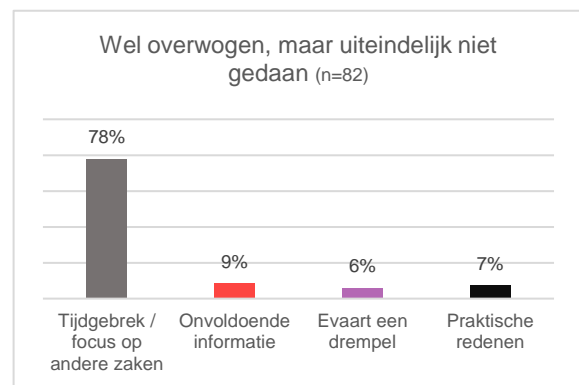
Figuur 10

Aan niet-participerende studenten is gevraagd naar de hoofdreden waarom ze niet participeren in een nevenactiviteit bij Fontys. De meest gegeven reden van het niet participeren is tijdgebrek, vervolgens het ontbreken of niet zien van persoonlijke voordelen en het niet voldoende geïnformeerd worden over de verschillende mogelijkheden tot studentenparticipatie. Tot slot ervaart een groep studenten een bepaalde drempel tot het participeren. Voorbeelden hiervan zijn onder andere slecht contact of het idee dat alleen populaire studenten uitgekozen worden.

Aan de groep niet-participerende studenten is vervolgens gevraagd of ze ooit overwogen hebben binnen Fontys te participeren en wat hen uiteindelijk heeft tegengehouden. Ongeveer 35 procent van deze groep studenten heeft wel eens overwogen om te participeren, maar het merendeel heeft het uiteindelijk wegens tijdgebrek toch niet gedaan (78 procent). Ook hier geeft een groep studenten aan onvoldoende informatie te ontvangen of een drempel te ervaren waardoor ze uiteindelijk toch niet participeren. Een overige groep heeft toch van participeren afgezien door praktische redenen, bijvoorbeeld het tijdstip van de participatievormen.

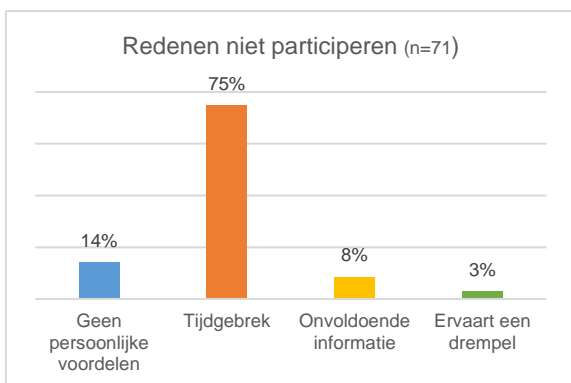

Figuur 11

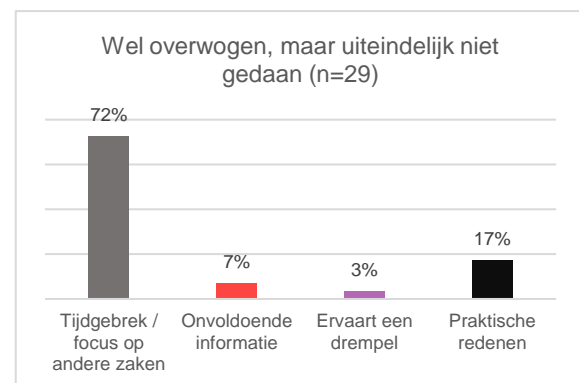

Figuur 12

In de figuren 13 en 14 zijn de redenen van niet-participeren nog eens uiteengezet, maar nu voor de groep studenten die wél buiten Fontys participeert. Ook voor hen blijkt tijdgebrek de belangrijkste reden te zijn om niet binnen Fontys te participeren.

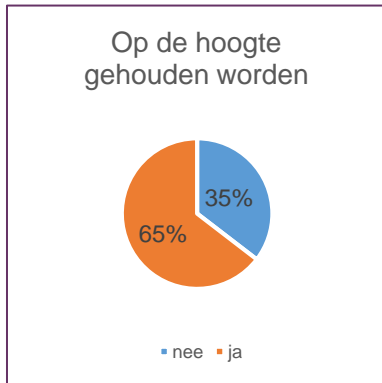

Figuur 13

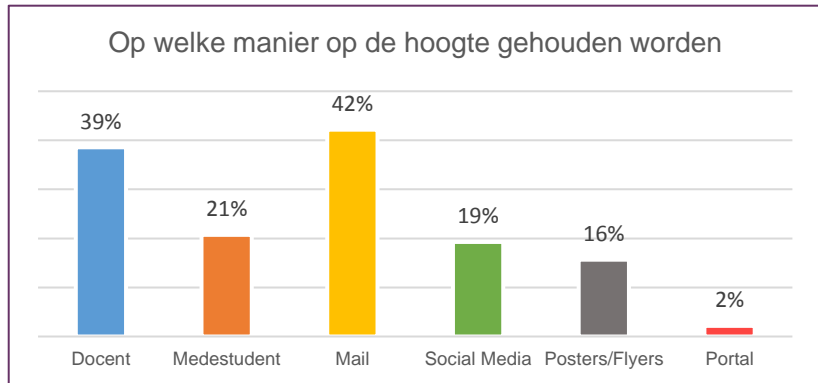

Figuur 14

Aan de studenten is gevraagd of ze op de hoogte gehouden willen worden over de mogelijkheden van studentenparticipatie en zo ja, op welke manier(en) dan de voorkeur zou hebben. 65 procent van de studenten geeft aan op de hoogte gehouden te willen worden. Ze willen het liefst geïnformeerd worden via de mail, door docenten en medestudenten. Communicatie via de portal is de minst favoriete manier wat de studenten betreft.

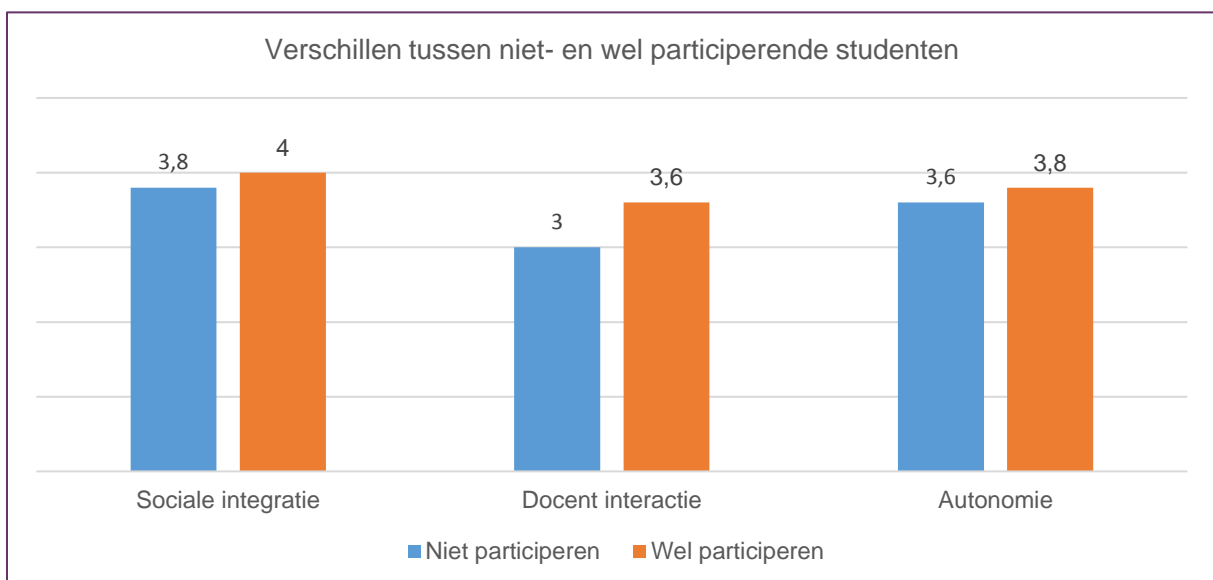

Figuur 15

Figuur 16

Zoals eerder beschreven blijken sociale integratie, interactie met docenten, interactie met medestudenten en ervaren autonomie een rol te spelen bij het participeren van studenten. Uit de analyses blijkt dat er significante verschillen tussen niet- en wel participerende studenten bestaan in sociale integratie, docent interactie en autonomie (zie figuur 17). Participerende studenten scoren hoger op de drie genoemde aspecten dan studenten die niet participeren. De verschillen zijn weliswaar klein, maar wijzen wel in de verwachte richting.

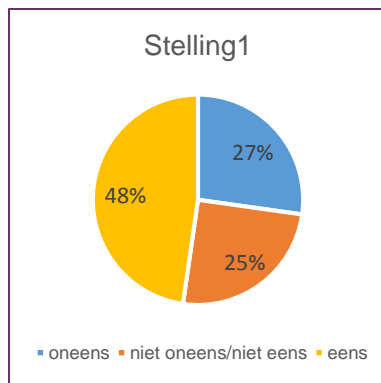

Figuur 17

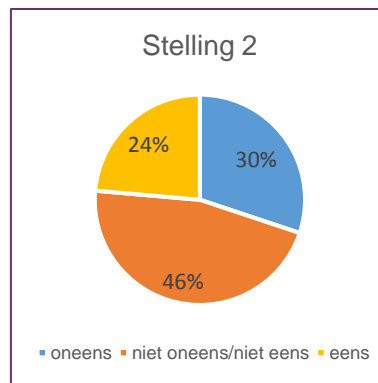
Tot slot is er een drietal stellingen voorgelegd aan de studenten. Op de eerste stelling “ik ben op de hoogte van de verschillende mogelijkheden om als student te participeren naast mijn studie” heeft iets minder dan de helft bevestigend geantwoord. Ongeveer een kwart van de studenten geeft aan het er oneens mee te zijn en de rest van de studenten is het niet oneens/niet eens met deze stelling.

De tweede stelling luidt “bij mijn opleiding heb ik het gevoel dat studenten gestimuleerd worden om te participeren naast de studie”. Ongeveer een kwart van de studenten is het hier mee eens, 30 procent geeft aan het er oneens mee te zijn. De overige groep is het niet oneens/niet eens met deze stelling.

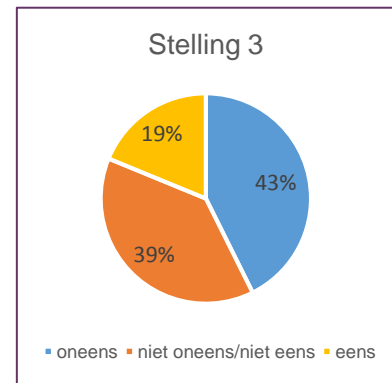
Op de laatste stelling “bij mijn opleiding heb ik het gevoel dat studenten ondersteund worden om te participeren in nevenactiviteiten naast de studie” geeft 19 procent aan het hiermee eens te zijn. De grootste groep van de studenten, 43 procent, is het oneens. De overige 39 procent is het niet oneens/niet eens met deze stelling.

Figuur 18

Figuur 19

Figuur 20

CONCLUSIE EN VERVOLG

Kort samengevat blijkt uit de resultaten onder meer dat slb'ers en docenten een belangrijke rol spelen bij het participeren van studenten. Zo is het merendeel van studenten uitgekomen bij een vorm van participatie door hun slb'er of docent en dit heeft voor de studenten ook de voorkeur. Motivatie van studenten om te participeren is veelal intrinsiek gerelateerd. Tijdgebrek is de voornaamste reden om niet te participeren, mede ook omdat studenten niet altijd de persoonlijke voordelen van studentenparticipatie zien. Uit de resultaten blijkt tot slot dat meer dan de helft van de studenten niet op de hoogte is van de verschillende vormen van studentenparticipatie. Ongeveer 65 procent zou wel op de hoogte gehouden willen worden over de diverse mogelijkheden. Dit het liefst via de mail en via de slb'er of docent.

Nu studentenparticipatie binnen Fontys in kaart is gebracht, is een vervolgstap het onderzoeken van de relatie tussen studentenparticipatie en studiesucces. Hiervoor kunnen bijvoorbeeld verschillen in rendementen tussen wel niet participerende studenten onderzocht worden. Daarnaast is het interessant om studentenparticipatie in relatie tot sociale en academische integratie verder te onderzoeken, hetgeen vervolgens ook aanknopingspunten voor studiesucces kan bieden.